

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сергій КОСТЮК

Важливою складовою досягнення задекларованої стратегічної мети державної політики України – вступ до ЄС – є сформоване інформаційне суспільство з високим рівнем інтегрованості в світовий, в т.ч. європейський інформаційний простір.

Потужна конкуренція на ринку інформаційних послуг і технологій у поєднанні з низькою конкурентоспроможністю української продукції, ставлять під сумнів перспективи України. За даними соціологічного дослідження Центру Разумкова, 40% громадян України оцінюють рівень інтегрованості України в світовий інформаційний простір як низький, лише 8,5% – як високий [1].

Нижче наведено аналіз проблем інтеграції України в європейський інформаційний простір, які зумовлені дією внутрішніх і зовнішніх чинників, носять комплексний характер – охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, суспільства та держави, а також запропоновано шляхи їх вирішення [2].

Недосконалість нормативно-правової бази інформаційної сфери України. На основі Концепції національної безпеки України (1997р.) не ухвалено Концепцію інформаційної безпеки України, не прийнято Кодексу України про інформацію, Концепцію роздержавлення ЗМІ, Законів України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах”, “Про обмеження поширення ЗМІ порнографії, жахів, насильства” та ін. правові акти. До положень про діяльність державних органів влади не ввійшла функція сприяння інтеграції України до світового інформаційного простору.

Неузгодженість термінології, основних положень та принципів національного законодавства з європейським. Прикладом можуть слугувати внесені до Парламенту законопроекти “Про телекомунікації”, “Про кабельне телебачення і телекомунікаційні мережі”, “Про міжнародний обмін масовою інформацією”, “Про національні інформаційні ресурси”, які суттєво розширюють втручання держави в інформаційну сферу, що суперечить принципам ЄС.

Відсутність єдиної національної системи класифікації інформації, недосконалість системи стандартизації та сертифікації. Із 2000 стандартів у галузі інформаційних технологій Міжнародної організації стандартизації (*ISO*), Україною впроваджено близько 100 стандартів, причому переважно тих, що стосуються термінології. В країні дотепер діють колишні стандарти системи ГОСТ, не узгоджені з міжнародним законодавством [3].

Невідповідність стандартам розвинених країн окремих секторів інформаційного простору України (друковані ЗМІ, книговидавництво, бібліотечний, архівний, кінематографічний комплекси), їх подальше скорочення. Кількість періодичних видань та обсяги книгодрукування постійно скорочуються. За визначенням ЮНЕСКО, мінімальна кількість примірників періодичних друкованих видань на одного жителя країни має становити 100; в Україні ж у 1999р. цей показник не перевищував 60. Не передплачують пресу 62,4% громадян. Українська книга не може конкурувати зі своїми зарубіжними аналогами – ні за якістю, ні за ціною.

Національна система зберігання інформації є застарілою. Бібліотеки та архіви часто знаходяться в непристосованих приміщеннях, що обмежує доступ громадян до інформації, спричиняє втрату значного масиву інформації, вони недостатньо використовують інформаційні технології (ІТ); можливості бібліотек в оновленні фондів та передплаті друкованих видань є недостатніми. Бібліотекарі України залишаються практично в ізоляції від світового співтовариства: не беруть участь у реалізації міжнародних програм ЮНЕСКО “Пам’ять світу”, “На шляху до культури світу”, не є членами Міжнародної організації бібліотечних асоціацій (*IFLA*), епізодично перебувають на міжнародних конференціях [4].

Протягом 1991-1999рр. мережа кінотеатрів та кіноустановок скоротилася з 27,2 тис. до 7800, кількість відвідувань кіносеансів впала з 552 млн. до 4,9 млн. на рік. Якщо в 1991-1992рр. в Україні

виготовлено 136 картин, то в 2000р. – чотири. Водночас, щорічно на ринок України надходить близько 20 тис. зарубіжних фільмів [5].

Відставання України від розвинутих держав у розвитку вітчизняного сегменту Інтернет. Кількість користувачів Інтернет в Україні становить 1% населення. Для порівняння в Норвегії – 38%, у США – 30%, Японії – 15,8%, Португалії – 5,7%, Росії – 1,4% [6]. Персональними комп'ютерами (ПК) користується 1-2% населення України, що в кілька разів менше від аналогічного показника країн Балтії. У 2001р. із необхідних 125 млн. грн. на реалізацію Національної програми інформатизації України виділено 8 млн. грн. На розвиток ІТ в Україні, в розрахунку на одного мешканця, щорічно виділяється близько \$3, у Польщі – \$28, у США – \$250 [7]. Недостатнє фінансування сприяє тому, що в окремих галузях інформатизації технологічне відставання від розвинутих держав складає вже два покоління.

Досить висока присутність в інформаційному просторі України ЗМІ іноземних держав (особливо Росії); проблема мови. За оцінками експертів, кількість передач, що транслюється російською мовою, перевищує 60%; до 90% ресурсів українського сегменту Інтернет є російськомовними. З одного боку, це сприяє диверсифікації джерел отримання інформації, розвитку конкурентного середовища, а з іншого – створює можливості для формування суспільної думки в Україні в інтересах зарубіжних держав.

Відтік за кордон висококласних фахівців з ІТ, що готуються в Україні. Це зумовлено відсутністю соціально-економічних умов (житло, соціальна інфраструктура, гарантії працевлаштування, гідна зарплата тощо).

Обмеження зарубіжних держав по відношенню до України стосовно розповсюдження інформації та отримання ІТ; масові порушення в Україні права інтелектуальної власності; брак у європейській спільноті об'єктивної уяви про Україну. Автор комунікативної концепції інтеграції К.Дойч, виділяє серед головних умов успішного розвитку інтеграційних процесів *різноманітність і масивність потоку взаємної інформації* [8]. Україна не має повноцінного супутникового каналу та цілодобового закордонного радіомовлення. Українське державне телебачення через недостатній творчий рівень програм, відтік кваліфікованих кадрів, відсутність розгалуженої інформаційної мережі, застаріле технічне забезпечення – нездатне конкурувати з іноземними телекомпаніями.

Недостає інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності державних органів. Владні структури не мають достатніх можливостей прогнозувати розвиток подій, здійснювати планування. Це ускладнює створення цілісної системи інформаційно-аналітичного забезпечення, інтегрованої в європейський інформаційний простір.

Обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; маніпулювання громадською думкою з боку державної влади, фінансово-політичних кіл. Про наявність серйозних проблем із дотриманням прав на свободу слова та вільний доступ громадян до інформації свідчать виступи вітчизняних і зарубіжних експертів, журналістів, результати соціологічних досліджень. Наприклад, “справа Г.Гонгадзе” викликала негативну реакцію з боку українського суспільства, спричинила політичні заяви ЄС, РЄ та США.

Серед першочергових заходів для утвердження України як повноправного суб'єкта європейського інформаційного простору необхідно здійснити наступні:

(а) вдосконалити нормативно-правову базу інформаційної сфери України:

- ◆ адаптувати чинне національне законодавство до законодавства ЄС;
- ◆ розвивати інформаційне законодавство на основі кодифікації;
- ◆ прийняти Концепцію інформаційної безпеки України, Кодекс України про інформацію, Концепцію роздержавлення ЗМІ, Закони України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах”, “Про обмеження поширення ЗМІ порнографії, жахів, насильства”;
- ◆ ратифікувати Європейську Конвенцію про транскордонне телебачення;

◆зняти перешкоди на шляху здійснення міжнародного книгообміну – джерела надходжень іноземної літератури до фондів бібліотек;

(б) вжити організаційних заходів:

◆впровадити стандарти *ISO* в галузі ІТ; сприяти інтенсивному розвитку вітчизняного сегменту Інтернет; модернізувати систему зв'язку;

◆розвивати співпрацю з Генеральним Директоратом Європейської Комісії “Інформаційне суспільство”, Міждержавною координаційною радою з науково-технічної інформації;

◆взяти участь у конкурсі ЄС: проекти для програми *Information Society Technologies*;

◆організувати мовлення каналу супутникового телебачення для трансляції на зарубіжні країни; сприяти обміну ефірним часом у FM-діапазоні між радіостанціями України та світових столиць; визначити підготовку новин для закордонних інформаційних агентств однією з пріоритетних функцій Укрінформу;

◆створити інформаційні центри при посольствах України із залученням спонсорських коштів; організувати систему професійної підготовки та перепідготовки з інформаційних технологій для державних службовців; створити іномовні інформаційні ресурси про Україну; розповсюджувати державні видання за кордоном; поглиблювати співпрацю з українською діаспорою;

◆залучати громадські організації, незалежних експертів до обговорення проблем інтеграції України в європейський інформаційний простір.

Впровадження вищезазначених пропозицій сприятиме задоволенню інформаційних потреб громадян, суспільства та держави, активнішому рухові України в європейський інформаційний простір. Водночас, Україна прагнучи стати повноправним членом європейської спільноти повинна забезпечити захист національних інтересів, зберегти власну культурну ідентичність.

Література

1. Соціологічне дослідження УЦЕПД, проведене в грудні 2000р. Було опитано 2009 респондентів у віці від 18 років у всіх регіонах України.
2. При підготовці статті, автор використав інформаційно-аналітичні матеріали з актуальних проблем інформаційної безпеки України, розміщені в журналі УЦЕПД “Національна безпека і оборона”. – 2001. – №1.
3. Шевчук О. Національна інфраструктура інформатизації // Зв'язок. – 2000. – №5. – С.5.
4. Корнієнко А. Бібліотеки в інформаційному просторі України // Бібліотечна планета. – 1999. – №2. – С.5.
5. Тримбач С. 90-е годы. Пока никто никуда не идет // Зеркало недели. – 16 декабря 2000г. – С.15.
6. Недюха Н. Потрібен рішучий крок до інформаційного суспільства. І ми зможемо вирватися з економічної кризи // Світ. – жовтень 2000. – №37-38. – С.2.д999
7. Мозги дороже енергоносителей // Киевские ведомости. – 13 ноября 2000г. – С.3.
8. Deutch K. The Impact of Communication Upon International Relations Theory. – N.Y., 1978.